

Schema-specific inefficiencies in marital interactions: A qualitative research using grounded theory method

Fatemeh Rezaei¹, Hossein Salimi Bejestani², Ebrahim Naeimi³, Mohammad Asgari⁴, Kiymars Farahbakhsh⁵

1. Ph.D Candidate in Counseling, Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: faatemeh.rria01@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: h.salimi@atu.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: naeimi@atu.ac.ir

4. Associate Professor, Department of Evaluating and Measuring, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: drmasgari@atu.ac.ir

5. Associate Professor, Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: farahbakhsh@atu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received 12 December 2024

Received in revised form 09 January 2025

Accepted 13 February 2025

Published Online 22 May 2025

Keywords:

schema,
dysfunctional
interactions,
couple therapy,
schema therapy,
marital interactions

ABSTRACT

Background: Schemas have an impact on the communication beliefs and conflict resolution patterns of couples and are formed from the contrast of mood and socio-cultural and educational stimuli. As a result, to understand them, it is necessary to pay attention to the cultural context and people's lived experience.

Aims: The purpose of this research is to identify dysfunctional and schema-oriented interactional patterns of couples based on the context of Iranian society and to present a conceptual model that was conducted using a qualitative method based on grounded theory.

Methods: The research population was couple therapists with a schema-oriented approach in Tehran, who were selected through targeted sampling of the accessible type. The data were collected through semi-structured interviews with 8 pairs of therapists and were analyzed in three stages of open, central and selective coding. To evaluate the validity of the findings of the interviews, the participants' reflection method and the review of non-participant experts were used.

Results: The results of the research indicated two main categories and 14 main categories, which in the form of a paradigm model include 2 main categories (insecurity and undifferentiatedness), causal conditions (family system, parents' parenting style, role models from parents, ineffective traditions and teachings, recommendation to mistrust, experiencing rejection and humiliation), contextual conditions (culture), mediating conditions (intra-individual factors, environmental factors), strategies (avoidance, submission, extreme compensation) and consequences (ineffective interactions) were organized.

Conclusion: The results of this research showed that it is necessary to pay attention to the cultural context and people's lived experience in order to better understand and resolve marital relationship conflicts. Identifying and understanding these ineffective and schema-oriented interactive patterns can help in designing more effective treatment and counseling programs for couples in Iranian society.

Citation: Rezaei, F., Salimi Bejestani, H., Naeimi, E., Asgari, M., & Farahbakhsh, K. (2025). Schema-specific inefficiencies in marital interactions: A qualitative research using grounded theory method. *Journal of Psychological Science*, 24(147), 1-20. [10.52547/JPS.24.147.1](https://doi.org/10.52547/JPS.24.147.1)

Journal of Psychological Science, Vol. 24, No. 147, 2025

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.24.147.1](https://doi.org/10.52547/JPS.24.147.1)

✉ **Corresponding Author:** Hossein Salimi Bejestani, Associate Professor, Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

E-mail: h.salimi@atu.ac.ir, Tel: (+98) 9126191586

Extended Abstract

Introduction

Marital interactions are a critical element of relational well-being, and their quality significantly impacts marital satisfaction and psychological health (Rafaeli, 2020). Despite the extensive body of literature on relational dynamics, less attention has been paid to schema-specific inefficiencies that manifest in marital interactions. Early maladaptive schemas (EMSs), deeply rooted cognitive and emotional patterns developed in childhood, are known to shape how individuals perceive themselves and their partners in intimate relationships (Ke & Barlas, 2020). These schemas often lead to negative behavioral and emotional cycles that erode marital satisfaction, particularly when couples lack the emotional intelligence or coping mechanisms needed to navigate conflict effectively (Kolonia et al., 2019). Schema therapy has been widely acknowledged as a robust therapeutic approach for addressing EMSs and enhancing interpersonal functioning (Rafaeli, 2020). However, recent research has pointed to the necessity of culturally responsive schema interventions, especially when applying schema therapy in diverse sociocultural contexts (Mao et al., 2022). In cultures where relational harmony is highly valued, such as in East Asian or Mediterranean societies, schema-specific inefficiencies may present unique challenges in marital interactions. For instance, deeply ingrained beliefs tied to relational obligations can exacerbate feelings of guilt or resentment, further perpetuating maladaptive relational patterns (Mao et al., 2022). The implications of schema-specific inefficiencies are particularly evident in conflict resolution and communication styles, which are key determinants of marital quality (Roediger et al., 2020). Ineffective conflict resolution stemming from maladaptive schemas often results in rigid behavioral patterns, such as avoidance or hypercriticism that undermine relational stability. A recent study by Roediger et al. (2020) highlights the efficacy of schema therapy in modifying these rigid patterns, suggesting that imagery rescripting and cognitive restructuring interventions can significantly improve couples' ability to engage in constructive dialogue. However,

the complexity of addressing schemas in dyadic contexts requires a deeper understanding of the mechanisms underlying these inefficiencies.

Grounded theory offers a valuable methodological approach for exploring these mechanisms. As a qualitative research method, grounded theory enables the researcher to derive theories from data systematically and inductively, providing insights into complex phenomena such as schema-driven marital interactions (Strauss & Corbin, 2020). By employing grounded theory, this study seeks to uncover how schema-specific inefficiencies manifest in marital interactions and identify patterns that can inform culturally tailored interventions.

Moreover, recent advancements in understanding emotional needs and schematic functioning have underscored the importance of addressing schemas in relational contexts. Stroian (2021) emphasized that unmet emotional needs linked to schemas could contribute to emotional withdrawal or heightened sensitivity in marital interactions, further complicating efforts to achieve relational harmony. Similarly, schema-related inefficiencies in communication, such as difficulties in expressing needs or setting boundaries, have been identified as pivotal factors in marital dissatisfaction (Mao et al., 2022).

In light of these considerations, the present study aims to address a critical gap in the literature by exploring schema-specific inefficiencies in marital interactions through the grounded theory method. This research will contribute to a nuanced understanding of how EMSs impact relational dynamics and offer practical insights for improving marital quality through schema-focused interventions. By focusing on recent developments in schema therapy and relational psychology, this study aims to provide a theoretical framework that is both culturally sensitive and empirically grounded.

Method

Given that the objective of this study is to identify communication patterns and maladaptive schemas in Iranian couples and to present a conceptual model, a qualitative approach using the grounded theory method was employed. This method allowed the researcher to inductively develop a conceptual

framework related to the phenomenon under study through a series of systematic procedures (Strauss & Corbin, 1990; Afshar, 2011). The participants of this study were couple therapists working in counseling centers in Tehran who used schema therapy in their counseling with couples. Consistent with the research objectives, purposive sampling of an accessible type was applied. To ensure that the sample had the necessary expertise and experience for participation, three criteria were established for selecting participants: (1) holding a Ph.D. in psychology or counseling, (2) possessing expertise in schema therapy, and (3) having experience using the schema therapy approach in counseling with couples.

Data were collected using semi-structured interviews. For this purpose, the interview protocol was designed to reassure interviewees, explain the purpose and potential outcomes of the interview, and ask questions about the maladaptive interactions of couples. The interview consisted of two parts: the first involved explaining the research and its objectives to the interviewee, and the second included questions about the components of couples' maladaptive interactions. These questions were formulated based on components of early maladaptive schemas (EMSs) and the coping styles associated with schema activation, focusing on four dimensions: cognition, emotion, behavior, and memories (Young et al., 2003). Some examples of the questions included: "In your opinion, what are the roots and contributing factors to the formation of irrational beliefs, expectations, goals, and 'shoulds' among couples?" "To what extent do you attribute these factors to familial and societal cultural norms?" "What are the primary unmet emotional needs of your clients?" "Which coping styles are most frequently used by couples with maladaptive interactions?" and "Have you observed shared patterns in these coping styles, behaviors, or responses?"

Each interview lasted approximately 50 minutes. During the interviews, after asking the primary questions, additional follow-up questions were posed to gain a deeper understanding of the topic, depending on the participants' responses. Data collection continued until data saturation was achieved. After conducting interviews with eight experienced couple

therapists with 8 to 22 years of clinical experience, data saturation was reached. The interviews were recorded with the participants' consent and transcribed after repeated listening. The analysis of the participants' descriptions began after the first interview, and subsequent interviews were conducted while considering the concepts and codes from previous interviews to identify new codes.

Results

Eight couple therapists participated in this study, all selected based on the inclusion criteria. Their work experience ranged from a minimum of 8 years to a maximum of 22 years, with an average of 14 years. The participants' mean age was 42 years. To answer the research questions, the recorded interviews were transcribed and analyzed using Strauss and Corbin's (2014) systematic method in three stages: open, axial, and selective coding.

During the open coding stage, sentence-by-sentence and paragraph-by-paragraph analysis of the interview texts and comparisons across interviews identified categories. Cognitive concepts derived from schema therapy and cognitive theory were considered for identifying and naming the categories. Participants' responses included cognitive components consistent with foundational beliefs, intermediary beliefs, and cognitive distortions among couples. For example, from responses referencing overgeneralizations and rigid "shoulds" in couples' thinking, categories such as "perfectionism," "entitlement," and "excessive generalization" were extracted. These could reflect both intermediary beliefs and common cognitive distortions. Additionally, components such as "unrealistic expectations" and "pessimism" were identified, indicating some fundamental beliefs about marriage that form the core content of schemas as the deepest level of cognition.

The emotional components extracted from the participants' responses included unmet emotional needs such as the need for secure attachment, autonomy, emotional identity, expression of feelings, and emotional independence. According to schema therapy, the failure to meet these needs contributes to the formation of EMSs.

Table 1. Open codes and categories related to the central phenomenon

	Categories	Open codes
Central phenomenon	Insecurity	Insecurity and tension Dissatisfaction of secure attachment
	Undifferentiated	Lack of identity, adequacy, and autonomy Undeveloped self

In the axial coding stage, the data from the previous stage were linked to identify the central phenomenon, causal conditions, contextual and intervening factors, strategies, and their consequences. The central phenomenon identified in this study was "insecurity and lack of differentiation," which emerged as the core category reflecting deep-seated feelings and experiences contributing to couples' maladaptive interactions.

Causal conditions refer to events or phenomena influencing the central phenomenon. According to the participants, the main causal factors for the central phenomenon (insecurity and lack of differentiation) among Iranian couples include family systems, parenting styles, modeling behaviors from parents, ineffective traditions and teachings, advice fostering mistrust, and experiences of rejection and humiliation.

Intervening conditions are factors that influence causal conditions, either intensifying or alleviating their effects, helping explain why interactions persist or fail to persist. In this study, two main categories of intervening factors were identified: intrapersonal factors and environmental factors.

Contextual factors refer to the broader setting in which events or phenomena occur. Cultural influences were identified as the primary contextual factors for insecurity and lack of differentiation among Iranian couples. Specific cultural factors included restrictive cultural teachings discouraging emotional expression, undervaluing emotions and needs, patriarchal norms, gender discrimination, cultural stereotypes, and the societal transition between tradition and modernity.

Table 2. Open codes and categories related to consequences

	Categories	Open codes
Consequences	Inefficient interactions	Cold and poor quality relationship Not resolving issues and problems Lack of intimacy Failure and frustration

To enhance validity and reliability, the study employed systematic documentation of data analysis, ensuring all raw interview data, relevant literature, and the analytic process were thoroughly recorded. Additionally, the trustworthiness of interview findings was assessed using participant feedback and expert reviews. For participant feedback, the derived categories from two participants' interviews were sent to them, and their suggestions were incorporated into the data categorization process. Furthermore, the findings were shared with five non-participating couple therapists for their expert review, and their feedback was also incorporated into the results.

Conclusion

The purpose of this study was to identify dysfunctional interaction patterns and schema-driven

dynamics in couples within the Iranian social context and to propose a conceptual model. Overall, the findings revealed that *insecurity* and *lack of differentiation* serve as the central phenomena in dysfunctional interactions among Iranian couples, with other categories, including causal conditions, interactions, and consequences, being interconnected around these core concepts. These findings align with the results of previous studies conducted by Peyravi and Bahrami (2017) and Asghari et al. (2014).

In explaining these findings, schema theory suggests that the failure to meet basic developmental needs during childhood can be a primary cause of adult issues. Among these needs, *secure attachment*, *emotional expression*, *autonomy*, and *identity* are critical, and their deprivation directly contributes to the formation of maladaptive schemas (Bricker &

Young, 2012; Janowski et al., 2020). Such deprivation can manifest as insecurity and lack of differentiation. In fact, the unmet needs for secure attachment, emotional expression, and autonomy form the core of the schema-driven dysfunctional interaction patterns observed among Iranian couples. Additionally, the findings indicated that the primary causes of insecurity and lack of differentiation in Iranian couples are rooted in familial and cultural factors. Parenting styles, traditional and ineffective parental teachings (such as advice to distrust others), experiences of rejection and humiliation by the family, and modeling of parental behaviors can all create early frustrating experiences that give rise to maladaptive schemas. As the first and most important source of emotional needs—particularly the need for secure attachment, independence, and emotional expression—the family plays a critical role in shaping these phenomena. By preventing the fulfillment of these natural childhood needs, families become the primary contributors to the development of maladaptive schemas and distorted attitudes, emotions, and behaviors in later intimate relationships (Bach et al., 2018; Rudiger et al., 2020). These findings are consistent with prior studies on the impact of maladaptive schemas on interpersonal relationships. For example, Farahbakhsh (2009) emphasizes that couples' lives are influenced by their families in two ways. First, personality traits, attitudes, interaction styles, conflict resolution methods, and attachment patterns in each partner are shaped during childhood—a concept referred to as the *developmental effect* of families. Second, families continue to influence couples through their interactions and communication with them.

One of the main limitations of this study was the use of purposive sampling from therapists in Tehran, which may restrict the findings to reflect only the experiences of this specific population. Focusing exclusively on couple therapists might also hinder the understanding of couples' direct marital experiences. To address these limitations, future studies are advised to include interviews with not only couple

therapists but also ordinary couples to allow for comparisons between theoretical perspectives and personal experiences. Moreover, sampling from various geographical regions in Iran and including couples with diverse ethnic and religious backgrounds is recommended to increase the clarity of data and enhance the generalizability of the findings.

Given the significant influence of family and cultural factors on maladaptive schemas, future research should explore the interaction between these factors and personality or biological components to provide a more comprehensive understanding of the roots of marital conflicts. Based on the findings of this study and the importance of couples' families of origin, it is recommended that therapists working with couples actively consider the influence of their families of origin on their current interaction patterns.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is taken from the doctoral dissertation of the first author in the field of Counseling in the Faculty of Psychology, Allameh Tabatabaie University. In order to maintain the observance of ethical principles in this study, an attempt was made to collect information after obtaining the consent of the participants. Participants were also reassured about the confidentiality of the protection of personal information and the presentation of results without mentioning the names and details of the identity of individuals

Funding: This study was conducted as a PhD thesis with no financial support.

Authors' contribution: The first author was the senior author, the second were the supervisors and the third was the advisors.

Conflict of interest: the authors declare no conflict of interest for this study.

Acknowledgments: I would like to appreciate the participants in the study.

ناکارآمدی‌های طرحواره خاست در تعاملات زناشویی: یک پژوهش کیفی با روش داده بنیاد

فاطمه رضایی^۱، حسین سلیمی بجزستانی^۲، ابراهیم نعیمی^۳، محمد عسگری^۴، کیومرث فرحبخش^۵

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

۴. دانشیار، گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

۵. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۲

بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۲۰

پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵

انتشار برخط: ۱۴۰۴/۰۳/۰۱

کلیدواژه‌ها:

طرحواره،

تعاملات ناکارآمد،

زوج درمانی،

طرحواره درمانی،

تعاملات زناشویی

زمینه: طرحواره‌ها بر باورهای ارتباطی و الگوهای حل تعارضات زوجین تأثیرگذار هستند و از تقابل خلق‌وخو و محرک‌های فرهنگی-اجتماعی و تربیتی شکل می‌گیرند. در نتیجه برای درک آنها نیاز به توجه به بافت فرهنگی و تجربه زیسته افراد است. با این حال، پژوهش‌های محدودی به بررسی تأثیر این طرحواره‌ها در بستر فرهنگی ایران و چگونگی شکل‌گیری الگوهای تعاملی ناکارآمد پرداخته‌اند.

هدف: هدف از این پژوهش شناسایی الگوهای تعاملی ناکارآمد و طرحواره محور زوجین بر اساس بافت جامعه ایرانی و ارائه الگوی مفهومی بود.

روش: پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با روش داده بنیاد انجام شد. جامعه مورد مطالعه پژوهش شامل تمامی زوج درمانگران با رویکرد طرحواره محور شهر تهران بودند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند از نوع در دسترس انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۸ زوج درمانگر جمع‌آوری شد و در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تجزیه و تحلیل شدند. برای ارزشیابی اعتبار یافته‌های مصاحبه‌ها از روش تأمل مشارکت‌کنندگان و مرور خبرگان غیرشرکت‌کننده استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Maxqda نسخه ۲۰ استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش حاکی از دو مقوله محوری و ۱۴ مقوله اصلی بود که در قالب مدل پارادایمی شامل ۲ مقوله محوری (نامنی و نامتمایز یافتگی)، شرایط علی (سیستم خانواده، سبک فرزندپروری والدین، الگوگیری از والدین، سنت‌ها و آموزه‌های ناکارآمد، توصیه به بی‌اعتمادی، تجربه طرد و تحقیرشدن)، شرایط زمینه‌ای (فرهنگ)، شرایط میانجی (عوامل درون فردی، عوامل محیطی)، راهبردها (اجتناب، تسلیم، جبران افراطی) و پیامدها (تعاملات ناکارآمد) سازمان یافت.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان داد که برای درک بهتر و حل تعارضات روابط زناشویی توجه به بافت فرهنگی و تجارب زیسته افراد ضروری است. شناسایی و درک این الگوهای تعاملی ناکارآمد و طرحواره محور می‌تواند در طراحی برنامه‌های درمانی و مشاوره‌ای مؤثرتر برای زوجین در جامعه ایرانی کمک‌کننده باشد.

استناد: رضایی، فاطمه؛ سلیمی بجزستانی، حسین؛ نعیمی، ابراهیم؛ عسگری، محمد؛ و فرحبخش، کیومرث (۱۴۰۴). ناکارآمدی‌های طرحواره خاست در تعاملات زناشویی: یک پژوهش

کیفی با روش داده بنیاد. مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۴۷، ۱-۲۰.

DOI: [10.52547/JPS.24.147.1](https://doi.org/10.52547/JPS.24.147.1) شماره ۱۴۷، ۱۴۰۴.

© نویسنده‌گان.

✉ نویسنده مسئول: حسین سلیمی بجزستانی، دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. رایانامه: h.salimi@atu.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۲۶۱۹۱۵۸۶

مقدمه

تعامل زناشویی، رفتارهایی هستند که در بافت رابطه و پویایی بین فردی زوجین اثر می‌گذارند. تعاملات مؤثر که با ارتباط مثبت، صمیمیت عاطفی و حمایت متقابل مشخص می‌شود، رضایت و تاب‌آوری در زوجین را تقویت می‌کند (علیزاده اصلی و لنگرودی، ۱۳۹۷). برعکس، تعاملات ناکارآمد که با تعارض، منفی‌گرایی و شکست‌های ارتباطی مشخص می‌شوند، شیوه‌های تعاملی تکراری هستند که موجب می‌شوند مسائل مهم زندگی مشترک، حل نشده باقی مانده و منبع تعارض، تخریب تدریجی در سازگاری زوجین (واین و همکاران، ۲۰۲۲) متزلزل شدن پایه و اساس ازدواج و در نهایت طلاق می‌شوند. به همین دلیل تعامل زناشویی، با کیفیت و پایداری ازدواج و سلامت جسمانی و روانی زوجین و فرزندان آن‌ها رابطه‌ای مستقیم دارد (اسکودرو و همکاران، ۲۰۱۸). بر اساس پژوهش‌های مختلف عوامل بسیاری در بروز تعاملات ناکارآمد و تعارضات زناشویی نقش دارند مانند ویژگی‌های شخصیتی (روزن-گراندون و همکاران، ۲۰۲۴) فقدان مهارت‌های ارتباطی (دوبولی و دی‌بیر، ۲۰۱۸)، فقدان مهارت جرات‌ورزی و بیان خواسته‌ها (جیلانو و همکاران، ۲۰۲۱) ضعف در مدیریت هیجانات (گاتمن و تابارز، ۲۰۱۸) و طرحواره‌ها^۱ (یانگ و همکاران، ۲۰۰۳).

یکی از مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده روابط و تعارضات زناشویی^۲ طرحواره‌ها هستند (مک‌کراول و همکاران، ۲۰۲۳). بر اساس مدل‌های شناختی، طرحواره‌ها در ایجاد مشکلات بین فردی نقش دارند. آن‌ها از تقابل خلق و خو و محرک‌های فرهنگی-اجتماعی که شیوه تربیت شدن افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند شکل می‌گیرند و شبکه‌های به هم مرتبطی از افکار و انتظارات در مورد خود، دیگران و آینده را برای فرد رقم می‌زنند (رودیگر و همکاران، ۲۰۱۸). در این میان طرحواره‌های ناسازگار که بر اساس تجارب آسیب‌زای دوران کودکی شکل می‌گیرند می‌توانند به مرور زمان الگوهایی از تفکرات تحریف‌شده، رفتارها و خودپنداره‌های ناکارآمد شخصیت افراد را شکل دهند (باخ و همکاران، ۲۰۱۸).

نتایج پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که طرحواره‌ها بر باورهای ارتباطی زوج و الگوهای حل تعارضات آن‌ها تأثیرگذار هستند (ویج و همکاران،

۲۰۲۴؛ آرنتر و همکاران، ۲۰۲۲؛ یانگ و همکاران، ۲۰۰۳). هر یک از زوجین باورهایی که درباره خود و روابط با دیگران دارند را با خود به رابطه زناشویی می‌آورند و بر اساس آن‌ها فرضیاتی درباره چگونگی رابطه با همسر و معیارهای آن می‌سازند (باخ و برنستاین، ۲۰۱۹؛ اپستین و باکوم، ۲۰۰۲) و بسته به نوع سبک مقابله‌ای که در پاسخ به طرحواره‌ها اتخاذ می‌کنند، تعاملات زناشویی را هدایت می‌کنند (شکاری قندپازی و همکاران، ۲۰۲۰). در واقع، طرحواره‌ها در بستر رابطه زناشویی بازآفرینی می‌شوند و تداوم می‌یابند. به همین دلیل طرحواره‌های ناسازگار می‌توانند منجر به مشکلات بین فردی و تعاملات ناکارآمد بین زوجین در ابعاد شناختی، هیجانی، جسمانی و رفتاری شوند (جوشا و همکاران، ۲۰۲۳؛ یانگ و همکاران، ۲۰۰۳).

با توجه به این که طرحواره‌ها نقشه انتزاعی شناختی و راهنمای تفسیر اطلاعات و حل مسئله هستند و در تعامل بین انسان و محیط به کار می‌روند (مظلوم و نیکنام، ۱۳۹۷) و از تقابل خلق و خو و محرک‌های فرهنگی-اجتماعی و تربیتی شکل می‌گیرند (رودیگر و همکاران، ۲۰۱۸) برای درک آن‌ها نیاز به توجه به بافت فرهنگی و تجربه زیسته افراد است (باخ و همکاران، ۲۰۱۷؛ چاتاو و ویسمن، ۲۰۰۹). از طرفی دیگر کارایی درمان‌های شناختی به شدت متأثر از زمینه‌های فرهنگی-اجتماعی، باورها و ارزش‌های درون‌فرهنگی است (اسیکوا و همکاران، ۲۰۲۲؛ زرانی و صالحی، ۱۳۹۶؛ هافمن و همکاران، ۲۰۱۲). پژوهش‌های متعددی به بررسی تأثیر طرحواره‌های ناسازگار اولیه بر روابط زناشویی در جامعه ایران پرداخته‌اند. مطالعه‌ی پیروی و بهرامی (۱۳۹۶) نشان داد که بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و سازگاری زناشویی در دانشجویان متأهل رابطه منفی معناداری وجود دارد؛ به طوری که افزایش شدت این طرحواره‌ها با کاهش سازگاری زناشویی همراه است. همچنین، پژوهش دریا و همکاران (۱۴۰۰) رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و رضایت زناشویی و کیفیت زندگی در زنان دارای همسر وابسته به مواد را بررسی کرد و دریافت که طرحواره‌های ناسازگار اولیه با کاهش رضایت زناشویی و کیفیت زندگی این زنان مرتبط است. در مطالعه‌ی دیگر، اصغری و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه با

1. schema

2. dysfunctional interactions

تعارضات و بی‌ثباتی زناشویی در زوجین متقاضی طلاق و زوجین عادی پرداختند و نشان دادند که وجود این طرحواره‌ها با افزایش تعارضات و بی‌ثباتی زناشویی همراه است. همچنین، مطالعه‌ی دیگری توسط نیک‌پور و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و توجیه روابط فرازناشویی در میان افراد متأهل رابطه معناداری وجود دارد؛ به‌طوری‌که افرادی با طرحواره‌های ناسازگار اولیه قوی‌تر، تمایل بیشتری به توجیه روابط فرازناشویی دارند. پژوهش دیگری توسط دارابی و همکاران (۱۴۰۰) نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه با کاهش رضایت زناشویی و افزایش پریشانی روانشناختی در زنان نابارور مرتبط است. این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که طرحواره‌های ناسازگار اولیه می‌توانند تأثیر منفی قابل توجهی بر روابط زناشویی داشته باشند و شناسایی و درمان آن‌ها می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی زناشویی کمک کند. نادیده گرفتن تأثیر طرحواره‌های ناکارآمد و فرهنگی بر روابط زناشویی می‌تواند به تداوم دوره‌های منفی ارتباطی و افزایش نرخ طلاق و نابسامانی‌های خانوادگی منجر شود. به همین دلیل در اروپا و کشورهای آمریکای لاتین و اخیراً هم در آسیا پژوهش‌هایی جهت متناسب‌سازی فرهنگی طرحواره‌درمانی با فرهنگ این جوامع صورت گرفته است (مانو و همکاران، ۲۰۲۲؛ کولونیا و همکاران، ۲۰۱۹) اما در ایران نه در فرایند سنجش و نه در مداخله، مسائل و مشکلات زوج‌های ایرانی و عوامل فرهنگی، اجتماعی و باورها و شرایطی که در فرایند مشاوره با زوج‌های ایرانی دارای اهمیت‌اند، لحاظ نشده است. چراکه در تمامی این پژوهش‌ها به منظور شناسایی طرحواره‌های ناسازگار از پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه یا نگو به منظور مداخله درمانی هم از الگوی طرحواره درمانی یانگ و همکاران (۲۰۰۳) استفاده می‌شود. به دلیل همین خلاء هدف این پژوهش شناسایی الگوی‌های تعاملی ناکارآمد ناشی از طرحواره‌های ناسازگار زوجین در بافت فرهنگ ایران است. شناسایی این الگوها می‌تواند مبنایی باشد برای افزایش دانش درمانگران در مورد تعاملات ناکارآمد زوجین ایرانی و ارائه مداخلات کارآمدتر معطوف به آنچه زوجین ایرانی برای بهبود روابطشان به آن نیاز دارند. همچنین می‌تواند به مشاوران کمک کند تا با در نظر گرفتن بافت و زمینه وقوع رفتارهای تعاملی در ارزیابی و معنا کردن تعاملات از تشخیص و برچسب زدن‌های سطحی و مکانیکی طرحواره محور پرهیز کنند (زرانی و صادقی، ۱۳۹۶). درک چگونگی تأثیرگذاری طرحواره‌های ناکارآمد بر روابط

زناشویی در بافت فرهنگی ایرانی می‌تواند به توسعه برنامه‌های آموزشی و رویکردهای مداخلات مشاوره‌ای منطبق بر فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی کمک کند. در نتیجه می‌تواند به کاهش تعارضات و بهبود کیفیت زندگی زوج‌ها و استحکام خانواده‌ها منجر شود. طرحواره‌های ناسازگار اولیه به‌عنوان الگوهای عمیق شناختی و هیجانی که در دوران کودکی شکل می‌گیرند، نقش بسزایی در نحوه تعاملات فرد در روابط نزدیک، به‌ویژه تعاملات زناشویی، ایفا می‌کنند (اوتینگن و رجتار-زلماتی، ۲۰۲۲). با این وجود، در جامعه ایرانی که روابط زناشویی تحت تأثیر ویژگی‌های فرهنگی، ارزش‌های خانوادگی و ساختارهای اجتماعی خاص قرار دارد، پژوهش‌های کافی برای شناسایی تأثیر این طرحواره‌ها بر تعاملات زناشویی صورت نگرفته است. بیشتر مطالعات پیشین در این زمینه بر جنبه‌های فردی یا بالینی متمرکز بوده‌اند و تعاملات زوجین را در سطح کل‌نگرانه و مبتنی بر زمینه‌های فرهنگی تحلیل نکرده‌اند. علاوه بر این، روش‌های کمی که غالباً در پژوهش‌های قبلی استفاده شده‌اند، از عمق و انعطاف‌پذیری لازم برای تبیین پیچیدگی‌های روابط زناشویی در بستر فرهنگی ایران برخوردار نبوده‌اند. این پژوهش تلاش می‌کند تا با استفاده از روش کیفی داده‌بنیاد، به این خلأ پژوهشی پاسخ دهد و الگوی مفهومی مناسبی را برای تبیین تعاملات زناشویی ناکارآمد مبتنی بر طرحواره‌های ناسازگار اولیه ارائه کند. یکی از نوآوری‌های این پژوهش در این است که بافت فرهنگی و اجتماعی ایران را به‌عنوان عاملی کلیدی در تحلیل خود در نظر می‌گیرد. فرهنگ ایرانی با تأکید بر نقش‌های خانوادگی، ارزش‌های جمع‌گرایانه، و دین‌محوری، ویژگی‌های منحصر به فردی را در روابط زناشویی ایجاد می‌کند که نمی‌توان آن‌ها را صرفاً با یافته‌های پژوهش‌های غربی توضیح داد. بنابراین، این مطالعه با بومی‌سازی تحلیل‌ها و ارائه الگویی متناسب با این ویژگی‌ها، می‌تواند گامی نوین در حوزه روان‌شناسی زوجین بردارد. علاوه بر این، تمرکز این پژوهش بر نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در شکل‌گیری الگوهای تعاملی، فرصتی را برای درک عمیق‌تر مشکلات زناشویی از منظر طرحواره‌درمانی فراهم می‌کند. شناسایی ریشه‌های ناکارآمدی در روابط زوجین، به‌ویژه از طریق روش داده‌بنیاد، به ارائه مدل‌هایی منجر خواهد شد که نه تنها در تبیین نظری تعاملات زناشویی سودمند هستند، بلکه قابلیت کاربرد بالینی در زوج‌درمانی و طرحواره درمانی را نیز دارند. بدین ترتیب، این پژوهش نه تنها شکاف موجود در

و اهداف آن برای مصاحبه‌شونده و بخش دوم شامل سؤال در مورد مؤلفه‌های تعاملات ناکارآمد زوجین بود. این سؤال‌ها بر اساس مؤلفه‌های شکل‌دهنده طرحواره‌های ناسازگار اولیه و سبک‌های مقابله‌ای شناخته‌شده در واکنش به فعالسازی طرحواره‌ها در چهار مؤلفه شناخت، هیجان، رفتار و خاطرات (یانگ و همکاران، ۲۰۰۳) تدوین شدند. برخی سؤال‌های این بخش عبارت بودند از: به نظر شما ریشه‌ها و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری باورها، انتظارات، اهداف و باید و نبایدهای غیر منطقی در بین زوجین چه مواردی هستند؟ این موارد را تا چه اندازه وابسته به فرهنگ و آداب و رسوم خانوادگی و اجتماعی می‌دانید؟ عمده نیازهای هیجانی ارضاء نشده در مراجعان شما چه مواردی هستند؟ زوج‌های دارای تعاملات ناکارآمد بیشتر از کدامیک از سبک‌های مقابله‌ای استفاده می‌کنند؟ آیا در نمود این سبک‌ها، رفتارها و پاسخ‌های مقابله‌ای مشتری نیز مشاهده کرده‌اید؟ الگوهای تعاملی ناکارآمد در مراجعان شما بیشتر ریشه در چه خاطرات و آموزه‌هایی دارند؟

به طور متوسط هر مصاحبه حدود ۵۰ دقیقه به طول انجامید. در فرایند مصاحبه پس از مطرح کردن سؤالات اصلی با در نظر گرفتن پاسخ مشارکت‌کنندگان، برای فهم عمیق‌تر موضوع، سؤالات پیگیرانه دیگری نیز مطرح شد. روند جمع‌آوری داده‌ها تا زمانی ادامه یافت که اشباع داده‌ها حاصل شود. بعد از مصاحبه با ۸ زوج درمانگر با سابقه مشاوره و روانشناسی بالینی بین ۸ تا ۲۲ سال محقق به اشباع داده‌ها حاصل شد. مصاحبه‌ها با اجازه مصاحبه‌شوندگان ضبط شد و پس از شنیدن مکرر بعد از اولین مصاحبه پیاده‌سازی و تحلیل توضیحات شرکت‌کنندگان آغاز شد. مصاحبه‌های بعدی با در نظر گرفتن مفاهیم و کدهای مصاحبه قبلی و به دنبال یافتن کدهای جدید انجام شدند.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۸ زوج درمانگر مشارکت داشتند که همگی با توجه به ملاک‌های ورود به مصاحبه انتخاب شدند و حداقل سابقه کاری ۸ سال و حداکثر سابقه ۲۲ سال بود که میانگین سابقه کاری آنها ۱۴ سال بود. همچنین میانگین سن افراد مشارکت‌کننده برابر با ۴۲ سال بود. برای پاسخ به سؤال پژوهش مصاحبه‌های ضبط شده پس از پیاده‌سازی بر اساس روش

ادبیات پژوهشی را بر می‌کند، بلکه با ارائه الگویی بومی و مبتنی بر شواهد کیفی، می‌تواند الهام‌بخش مداخلات روانشناختی مؤثر و طراحی برنامه‌های آموزشی و درمانی برای بهبود روابط زناشویی در جامعه ایرانی باشد. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال شناسایی الگوهای تعاملی ناکارآمد طرحواره محور زوجین بر اساس بافت جامعه ایرانی و ارائه الگوی مفهومی است و سؤال اصلی که پژوهش حاضر در صدد پاسخدهی به آن برآمده این است که الگوهای تعاملی ناکارآمد طرحواره محور زوجین در بافت جامعه ایرانی چه مؤلفه‌هایی دارد؟

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: با توجه به این که هدف این پژوهش شناسایی الگوهای ارتباطی و طرحواره‌های ناسازگار زوجین ایرانی و ارائه الگوی مفهومی است از رویکرد کیفی و روش داده بنیاد^۱ استفاده شد. این روش به پژوهشگر کمک کرد تا به طور استقرایی با استفاده از سلسله رویه‌هایی نظام‌مند الگویی چارچوب مفهومی در خصوص پدیده مورد مطالعه تدوین کند (استراوس و کرین، ۱۹۹۰؛ ترجمه افشار، ۱۳۹۰). مشارکت‌کنندگان این پژوهش زوج‌درمانگران مشغول به کار در مراکز مشاوره شهر تهران بودند که از رویکرد طرحواره‌درمانی در مشاوره با زوجین استفاده می‌کردند. در این پژوهش متناسب با اهداف پژوهش از نمونه‌گیری هدفمند از نوع در دسترس استفاده شد. برای اطمینان از این که گروه نمونه تخصص و تجربه لازم برای مشارکت در این پژوهش را دارند، برای انتخاب آن‌ها ۳ ملاک در نظر گرفته شد: (۱) داشتن مدرک دکتری در رشته‌های روان‌شناسی یا مشاوره، (۲) داشتن تخصص در زمینه طرحواره درمانی و (۳) سابقه استفاده از رویکرد طرحواره درمانی در مشاوره با زوج‌ها.

ب) ابزار

برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. بدین منظور پروتکل مصاحبه شامل اطمینان بخشی به مصاحبه‌شوندگان، ذکر هدف و نتیجه مصاحبه، طرح سؤال درباره تعاملات ناکارآمد زوجین تنظیم شد. مصاحبه دو بخش داشت. بخش اول مربوط به توضیح در مورد پژوهش

^۱ grounded theory

به دل‌بستگی ایمن مثل نیاز به درک و اینکه احساس تنهایی میکنند و نیاز به ارزشمندی است. به علاوه نیاز به ابراز وجود، هویت و کفایت... مشارکت کننده شماره ۴ می‌گوید "نیاز به دل‌بستگی ایمن یا همون نیاز به امنیت واقعا در اکثر قریب به اتفاق افراد تأمین نشده. شاید بعدش هم بتونم بگم مهمترینش بعد از این نیاز که بیشتر باهاش برخورد دارم، نیاز به خودمختاری و هویت". مشارکت کننده شماره ۳ می‌گوید "طرحواره خویشتن تحول نیافته و گرفتار بیشترین طرحواره‌ای است که در زوجین ملاحظه کرده‌ام".

جدول ۱) کدهای باز و مقوله‌های مربوط به پدیده محوری

مقوله‌ها	کدهای باز
پدیده محوری	نامنی و تنش
تمایز نایافتگی	عدم ارضاء دل‌بستگی ایمن
	فقدان هویت، کفایت و خودمختاری
	خویشتن تحول نیافته

شرایط علی آن دسته از رویدادها وقایع هستند که بر پدیده مورد مطالعه اثر می‌گذارند. نتایج مصاحبه با درمانگران نشان داد عوامل اصلی در ایجاد پدیده مورد مطالعه (نامنی و تمایز نایافتگی) در زوجین ایرانی عبارتند از سیستم خانواده، سبک فرزند پروری، الگوگیری از والدین، سنت‌ها و آموزه‌های ناکارآمد، توصیه به بی‌اعتمادی، تجربه طرد و تحقیر (جدول ۲). به عنوان مثال مشارکت کننده شماره ۸ می‌گوید "اینکه افراد در چه خانواده‌ای رشد کرده‌اند و در چه بافت و فرهنگی بوده‌اند منشاء باورها و انتظارات است... خانواده‌هایی که بسیار سختگیرند و هیچوقت راضی نمی‌شوند، در بسیاری از موارد این سختگیری را انتقال می‌دهند و ممکن است فرد مثل والدینش سختگیر بشود و به طرف مقابلش سخت بگیرد". مشارکت کننده شماره ۳ می‌گوید "باورها ریشه در ناکامی‌های دوران کودکی، الگوگیری از والدین، ناهماندسازی با آن‌ها و صدایی که رسانه‌ها و افراد صاحب قدرت ایجاد می‌کنند دارد". مشارکت کننده شماره ۱ در این باره می‌گوید "محتوای افکار و باورهای ما بر اساس طرحواره‌هایی که داریم، سبک فرزند پروری والدینمون، خاطرات گذشته یا حتی روایت‌هایی که شنیدیم... ایجاد شده"

نظامند کرین و استراوس (۲۰۱۴) و در سه مرحله کد گذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند.

در مرحله کدگذاری باز با تحلیل جمله به جمله و پاراگراف های متن مصاحبه‌ها و مقایسه آن‌ها با یکدیگر به شناسایی مقوله‌ها پرداخته شد. در این مرحله برای یافتن مقوله‌ها و نام گذاری آن‌ها، مفاهیم برگرفته از نظریه شناختی و طرحواره‌درمانی مد نظر قرار گرفته‌اند. پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان شامل مؤلفه‌های شناختی بود که با آنچه می‌تواند باورهای بنیادین، باورهای میانجی و تحریف‌های شناختی زوج‌ها باشد همخوانی داشتند. به عنوان مثال از پاسخ‌هایی که به تعمیم دادن‌ها و باید و نبایدهای زوج‌ها اشاره دارند مقوله‌های باید اندیشی، پرتوقعی و تعمیم افراطی استخراج شد که هم می‌تواند مضمون باورهای میانجی زوج‌ها باشد و هم گویای یکی از تحریف‌های شناختی رایج در آن‌ها است. همچنین مؤلفه‌های غیر واقع‌بینی و بدبینی از یافته‌ها استخراج شدند که نشانگر برخی باورهای بنیادین افراد نسبت به ازدواج است که به‌عنوان عمیق‌ترین سطح شناخت، محتوای طرحواره‌های فرد را تشکیل می‌دهند. از مؤلفه‌های هیجانی که از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان استخراج شده‌اند عدم ارضاء نیازهای عاطفی (نیاز به دل‌بستگی ایمن، نیاز به هویت و کفایت و خودمختاری، آمیختگی هیجانی-هویتی با خانواده مبداء و نیاز به ابراز احساس و نیاز) است که بر اساس نظریه طرحواره‌درمانی ناکامی در برآورده شدن این نیازها در فرد، موجب شکل‌گیری طرحواره‌های ناسازگار اولیه می‌شود. در کدگذاری محوری، اطلاعات حاصل از مرحله قبل به یکدیگر ربط داده شد و پدیده محوری و انواع شرایط علی زمینه‌ای و میانجی، راهبردها و پیامدهای آن مشخص شد. نتایج کدگذاری محوری در ادامه در قالب جدول گزارش شده است.

پدیده محوری

نتایج مصاحبه با درمانگران نشان داد که پدیده محوری و مرکز ثقل الگو دو مقوله نامنی و تمایز نایافتگی است (جدول ۱) که نشان‌دهنده احساسات و تجارب عمیق و بنیادی در افراد است و می‌تواند به تعاملات ناکارآمد زناشویی منجر شود. مشارکت کننده شماره ۵ در این باره می‌گوید "تجربه نامنی یک چیز مشترک بین زوجین است حالا تو هرکی میتونه به چیز باشه مثلا تو یکی طلاق والدینش هست تو یکی پدر سرزنشگر باشه". مشارکت کننده شماره ۷ می‌گوید "عمده نیاز هیجانی ارضاء نشده در زوجین نیاز

جدول ۲. کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شرایط علی

مقوله‌ها	کدهای باز
سیستم خانواده	جو خانواده، بافت خانواده، تنش در خانواده
سبک فرزند پروری	سبک فرزندپروری والدین، ناکامی دوران کودکی،
الگوگیری از والدین	انتقال سختگیری والدین به فرد، خاطرات گذشته، روایت‌های شنیده شده. الگوگیری از والدین، ناهماندسازی با آن‌ها، مشاهده تعامل مادر و پدر، همانندسازی با آن‌ها،
شرایط علی	احساس طرد شدن، نادیده شدن، رها شدن، تحقیر شدن، مقایسه شدن، عدم توجه و محبت بی قید و شرط، عدم برآورده شدن نیاز به دل بستگی، احساس بی ارزشی و حقارت
تجربه طرد و تحقیر	به مرد ها اعتماد نکن، حقوقت را به همسرت نگو، به بقیه اعتماد نکن، به زنت اعتماد نکن، به زن ها اعتماد نکن
توصیه به بی اعتمادی	رسم و رسوم، فرهنگ خانواده، اعتقادات خانواده
سنتها و آموزه‌های ناکارآمد	

جدول ۳. کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شرایط میانجی

مقوله‌ها	کدهای باز
شرایط میانجی	باید اندیشی
	عدم تمایز افکار از احساسات
	ناآگاهی از افکار
	ناآگاهی از هیجانات
	عقلانی سازی
	آمیختگی با خانواده مبداء
	ناتوانی در گفتگوی سالم
	تعمیم افراطی
	عدم تنظیم هیجان
	بازداری و سرکوب هیجانی
	عدم مدیریت و تنظیم خشم
	خوش بینی غیرواقع بینانه نسبت به ازدواج
	بدبینی نسبت به ازدواج
عدم ارضاء نیازهای عاطفی	
تشویق به قوی‌نمایی	
عوامل محیطی	رسانه

شرایط میانجی عواملی هستند که با تأثیر بر شرایط علی موجب افزایش، تغییر یا تخفیف آن‌ها می‌شوند و می‌توانند به توضیح دلایل ادامه کنش‌ها و تعاملات یا عدم ادامه آن‌ها کمک کنند. در این پژوهش دو مقوله اصلی عوامل درون فردی و عوامل محیطی به عنوان شرایط میانجی شناسایی شدند (جدول ۳). مشارکت‌کننده شماره ۷ با تأکید بر عوام محیطی می‌گوید "آن چیزی که از صدا و سیما، تلویزیون و... پخش می‌شود به عموم جامعه ذهنیتی میدهد که فضای یک خانواده و ارتباط زن و شوهر باید چطور باشد". مشارکت‌کننده شماره ۱ با تأکید بر عوامل فردی می‌گوید "یکی از مشکلات افراد وقتی نمی‌توانند فکر و احساسشان را متمایز کنند این است که قدرت تشخیص نیازهایشان و بالطبع ارضاء آن‌ها را از دست می‌دهند و دچار مکانیزم‌های عقلانی‌سازی و توجیه‌گری می‌شوند". مشارکت‌کننده شماره ۲ می‌گوید "پیام قوی باش" خیلی زیاد به ما داده میشه این باعث میشه که ما احساسمون رو سرکوب کنیم چون احساسات رو به جور ضعف تعریف میکنه برای ما و این رو هم تو خانواده هم تو مدرسه و هم تو جامعه میشنومیم تو هر سنی".

شرکت‌کننده شماره ۶ می‌گوید "جامعه ما از سنت جدا شده ولی به مدرنیته هم نرسیده در یک مرحله در حال گذار هستیم که این خیلی روی روابط زوجین اثر میداره". شرکت‌کننده شماره ۵ می‌گوید "الان در گذار از جمع‌گرایی به فردگرایی در فرهنگ ما دیگه خانواده هم جایگاهش معلوم نیست و انتظارات و مسئولیت‌ها و توقع‌ها کاملاً مبهمه و مشکل سازه". شرکت‌کننده شماره ۳ می‌گوید "فرهنگ روی ابرازگری هیجانی تأثیر دارد. باورها و اعتقاداتی هستند که جلوی بروز یک سری از عواطف و هیجانات را می‌گیرند. مثال: مرد که گریه نمی‌کند... اصلاً زشت است که شما به هم ابراز علاقه کنید حتی کلامی... مثلاً زشت است که یک زن

عوامل زمینه‌ای نشان دهنده ویژگی‌هایی است که محل حوادث یا وقایع مرتبط با پدیده مورد مطالعه است. نتایج تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که زمینه اصلی ناامنی و نامتمايز یافتگی در زوجین ایرانی فرهنگ است. مقوله‌های آموزه‌های فرهنگی بازدارنده ابرازگری، ضعف‌انگاری هیجانات و نیازها در آموزه‌های فرهنگی، مردسالاری، تبعیض جنسیتی، کلیشه‌های فرهنگی، کلیش‌های جنسیتی، جامعه در حال گذار، سرگردانی بین سنت و مدرنیته، کلیشه‌های جنسیتی مؤثر در عدم ابرازگری همه عوامل فرهنگی هستند که زمینه ساز شکل‌گیری و تثبیت ناامنی و تمایز نایافتگی و رفتارهای ناشی از آن‌ها در زوجین ایرانی هستند.

خواستہ جنسی‌اش را بگوید و جالب است که پرسیم از آن طرف چرا این برای مرد زشت نیست؟"

جدول ۴. کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شرایط زمینه ای

مقوله‌ها	کدهای باز
شرایط زمینه ای فرهنگ	آموزه‌های فرهنگی بازدارنده ابرازگری
	ضعف انگاری هیجانان و نیازها در آموزه‌های فرهنگی
	ردسالاری
	تبعیض جنسیتی
	کلیشه‌های فرهنگی
	کلیشه‌های جنسیتی
	جامعه در حال گذار
	سرگردانی بین سنت و مدرنیته
	کلیشه‌های جنسیتی مؤثر در عدم ابرازگری
	فرهنگ قضاوت گر

راهبردها، استراتژی‌هایی هستند که با هدف خاصی برای کنترل پدیده موردنظر صورت می‌پذیرد. تحلیل مصاحبه با زوج درمانگران نشان داد که زوجین ایرانی ۳ راهبرد جبران افراطی، اجتناب و تسلیم را برای مقابله با ناامنی و تمایز نیافتگی انتخاب می‌کنند (جدول ۵). شرکت کنند شماره ۲ می‌گوید "یکی با سکوت کنترل می‌کنند، یکی با حرف زدن، یکی با غر زدن، یکی با مقایسه کردن و یکی با تهدید کردن. حتی انتقاد هم نوعی کنترل است. یک مشکل دیگر بی‌مسئولیتی هیجانی است. من عصبانی‌ام چون تو این کار را کردی، من از تو دلخورم چون این کار را کردی". شرکت کنند شماره ۷ می‌گوید "یکی از مسائل، مسئولیت‌پذیری هیجانی است که خیلی دیده میشود که اگر من احساسات منفی‌ای دارم در رابطه مقصرش طرف مقابل است"

جدول ۵. کدهای باز و مقوله‌های مربوط راهبردها

مقوله‌ها	کدهای باز
کنش‌ها و تعاملات اجتناب	- کنترلگری (- پرتوقعی، زورگویی، نادیده گرفتن آزادی و فردیت همسر)
	پرخاشگری
	سرزنش‌گری
	رفتار حق به جانب
	قهر
	فاصله عاطفی
	سکوت
	مرزبندی ضعیف در روابط زناشویی
	بی‌مسئولیتی
	واکنش هیجانی
فقدان ابراز احساس و نیاز	
گوش‌ندادن فعال	

طبق یافته‌های این پژوهش، پیامد‌های شرایط علی، شرایط میانجی و زمینه ای همراه با احساس ناامنی و تمایز نیافتگی زوجین ایرانی چیزی جزء تعاملات ناکارآمد بین زوجین نیست. این تعاملات ناکارآمد شامل رابطه سرد و بی‌کیفیت، ناتوانی در حل مسائل، عدم صمیمیت و ناکامی و سرخوردگی هستند. مشارکت‌کننده شماره ۸ در این باره می‌گوید: "به دلیل عدم تمایز احساس از افکار، سردی پیش‌میاد و طبیعتاً کیفیت روابط خیلی پایین‌میاد". شرکت کنند شماره ۷ می‌گوید "فضای ارتباطی‌ای

وجود ندارد که مسائل و گلابه‌ها حل و فصل شوند به این معنا که من می‌تونم فلان روز درباره فلان مسأله‌ای که دارم با همسرم گفتگو کنم و چون امیدوی به حل مسائل نمی‌رود خواه نا خواه مسائل تعمیم پیدا می‌کنند و سرایت می‌کنند به فضاهای دیگر. خیلی از زوجها انقدر مسائل حل نشده پیدا می‌کنن که عملاً دیگه صمیمیتی بینشون باقی نمی‌مونه.... دلخوری‌ها و دعاواها باعث میشه دیگه به مرور در کنار هم احساس راحتی نداشته باشن و نتونن اون فضای عاطفی و صمیمی و امن خودشونو داشته باشن". شرکت کنند شماره ۴ می‌گوید "وقتی که وارد یه رابطه‌ای میشن حالا خانم یا آقا

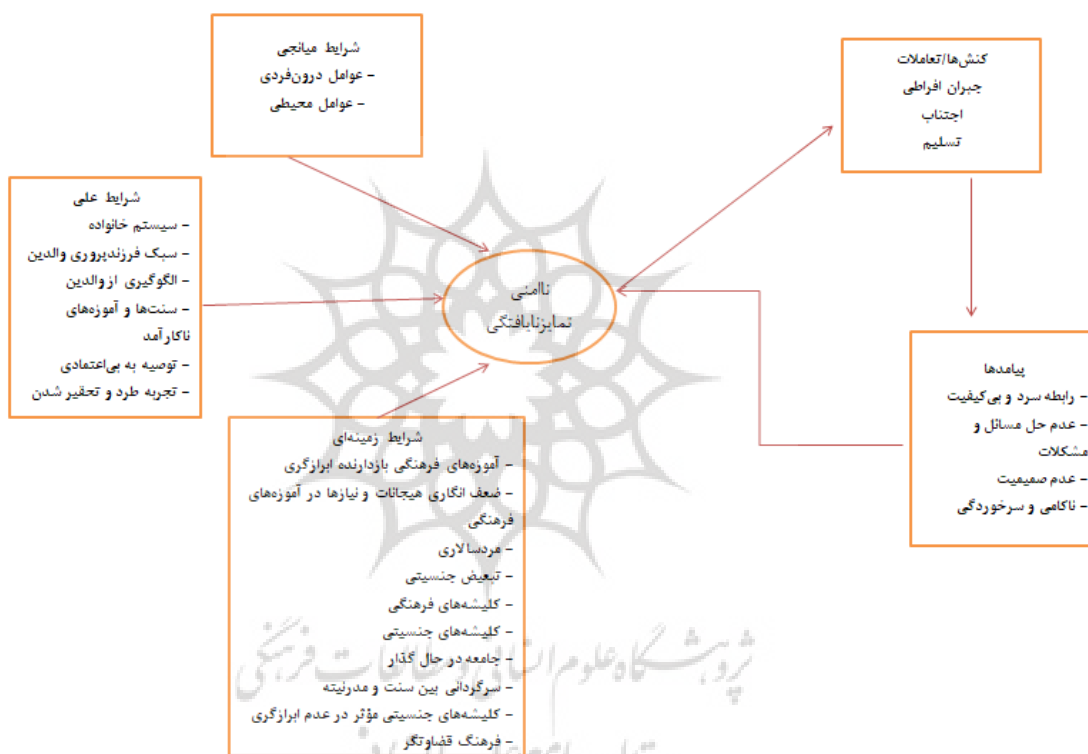
فرق نمی‌کنه. فکرمی‌کنن که این آدم باید نیازهای منو برآورده کنه، همه چیزهایی که من میخوامو انجام بده، اونایی که من نمی‌خوامو انجام نده خب عملاً این اتفاق نمیوفته و ناکامی رخ میده"

کد گذاری انتخابی

در کدگذاری انتخابی، طبقه اصلی که سایر طبقات به آن بازمی‌گردد و مبنای الگو است شناسایی گردید. در این مرحله تلاش شد تا روند انتخاب مقوله اصلی و ارتباط آن با سایر مقوله‌ها دوباره بررسی شود. نتیجه نهایی این واکاوی در "شکل ۱ الگوی تعاملات ناکارآمد طرحواره محور زوجین ایرانی" گزارش شده است. همانطور که مشخص است راهبردهای دفاعی که زوجین انتخاب می‌کنند معمولاً دوباره منجر به ایجاد و تداوم الگوهای تعاملی ناکارآمد و ایجاد حس ناامنی و نا متمایز یافتگی می‌شود.

جدول ۶. کدهای باز و مقوله‌های مربوط به پیامد ها

مقوله ها	کدهای باز
پیامد ها	رابطه سرد و بی کیفیت
	عدم حل مسائل و مشکلات
	عدم صمیمیت
	ناکامی و سرخوردگی
کنش‌ها/تعاملات چبران افراطی اجتناب تسلیم	

شکل ۱. الگوی تعاملات ناکارآمد طرحواره محور زوجین ایرانی

شد و در یک فرایند رفت برگشت یافته‌ها بین محقق و مشارکت کنندگان نظرات اصلاحی آن‌ها در مقوله بندی دادها اعمال شد. همچنین یافته‌های پژوهش برای ۵ زوج درمانگر غیر مشارکت کننده در پژوهش فرستاده شد و نظرات اصلاحی این گروه نیز در نتایج اعمال شد.

در پژوهش حاضر برای افزایش اعتبار و پایایی از روش مستند کردن تحلیل استفاده شد و تلاش شد تا تمام داده‌های خام مربوط به مصاحبه‌ها و ادبیات پژوهش و روند تحلیل داده‌ها به طور کامل مستند شوند. همچنین برای ارزشیابی اعتبار یافته‌های مصاحبه‌ها از روش تأمل مشارکت کنندگان^۱ و مرور خبرگان غیر شرکت کننده^۲ استفاده شد. در این بخش ابتدا برای ۲ نفر از مشارکت کنندگان مقوله‌های به دست آمده از مصاحبه آن‌ها ارسال

². External Audit

¹. Member Checking

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش شناسایی الگوهای تعاملی ناکارآمد و طرحواره محور زوجین بر اساس بافت جامعه ایرانی و ارائه الگوی مفهومی بود. به‌طور کلی نتایج این پژوهش نشان داد که ناامنی و تمایزنا یافتگی پدیده محوری تعاملات ناکارآمد در زوجین ایرانی است و سایر مقوله‌ها به عنوان شرایط علی، تعاملات و پیامدها، پیرامون این مقوله‌ها به یکدیگر متصل می‌شوند. این یافته با نتایج مطالعات پیروی و بهرامی (۱۳۹۶)؛ اصغری و همکاران (۱۳۹۳) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت طبق نظریه طرحواره-ها عدم ارضاء نیازهای تحولی اساسی دوران کودکی می‌تواند علت مشکلات دوران بزرگسالی باشد از این بین نیاز به دلبستگی ایمن، ابراز هیجانات، خودکفایی و هویت از اساسی‌ترین نیازهایی هستند که عدم ارضاء آن‌ها نقش مستقیم در ایجاد طرحواره‌های ناسازگار غیرشرطی دارند (بریکر و یونگ، ۲۰۱۲؛ جانوسکی و همکاران، ۲۰۲۰) که می‌تواند در احساس ناامنی و تمایزنا یافتگی متجلی شوند. در حقیقت عدم ارضاء نیاز دلبستگی ایمن و نیاز ابراز هیجانات و استقلال هسته اصلی الگوی تعاملات ناکارآمد طرحواره محور در زوجین ایرانی را تشکیل می‌دهند.

همچنین یافته‌ها نشان داد که علت اصلی ناامنی و تمایزنا یافتگی در زوج‌های ایرانی به خانواده و ویژگی‌های آن بازمی‌گردد. سبک‌های فرزندپروری، سنت‌ها و آموزه‌های ناکارآمد والدین مانند توصیه به بی-اعتمادی، تجربه طرد و تحقیر شدن توسط خانواده و الگوگیری از والدین همگی می‌توانند تجربیات اولیه ناکام‌کننده‌ای را شکل دهند که بستر ساز طرحواره‌های ناسازگار است. خانواده به عنوان اولین و مهم‌ترین منبع ارضاء نیازهای عاطفی به‌ویژه نیاز به دلبستگی ایمن، استقلال و ابراز هیجانات، نقش کلیدی در شکل‌گیری این پدیده‌ها دارد. خانواده با جلوگیری از ارضاء این نیازها که نیازهای طبیعی دوران کودکی هستند، عامل اصلی ایجاد طرحواره‌های ناسازگار و تحریف نگرش، احساسات و رفتار افراد در روابط صمیمانه بعدی می‌شود (باخ و همکاران ۲۰۱۸؛ رودیگر و همکاران، ۲۰۲۰). این یافته‌ها با نتایج مطالعات قبلی در زمینه تأثیر طرحواره‌های ناسازگار بر روابط بین‌فردی مطابقت دارد (فرحبخش، ۱۳۸۹). فرحبخش (۱۳۸۹) در این رابطه بیان می‌کند زندگی زوجین از دو جهت متأثر از خانواده است اول از این جهت که خصوصیات شخصیتی، نگرش‌ها و سبک‌های تعاملی و روش‌های حل تعارض و الگوی دلبستگی در هریک

از زوجین در طول دوران کودکی بوجود می‌آید که به آن اثر رشدی خانواده‌ها گفته می‌شود، جنبه دیگر تأثیر خانواده‌ها بر زوجین نحوه تعامل و ارتباط خانواده‌ها با زوجین است.

طبق یافته‌های این پژوهش عوامل درون‌فردی (باید اندیشی، عقلانی‌سازی، آمیختگی با خانواده مبداء، ناتوانی در گفتگوی سالم، تعمیم افراطی، عدم تنظیم هیجان، بازداری و سرکوب هیجانی، عدم مدیریت و تنظیم خشم، خوشبینی غیرواقع‌بینانه نسبت به ازدواج، بدبینی نسبت به ازدواج) و همچنین عوامل محیطی (عدم ارضاء نیازهای عاطفی، تشویق به قوی‌نمایی و رسانه) با تأثیر بر شرایط علی یعنی (خانواده) منجر به افزایش احساس ناامنی و تمایزنا یافتگی زوجین می‌شوند. بر اساس رویکرد طرحواره‌درمانی آنچه موجب تداوم مشکلات طرحواره محور می‌شود شامل تمام افکار، احساسات و رفتارهایی است که پیام طرحواره را تأیید و تقویت می‌کنند (جانوسکی و همکاران، ۲۰۲۰؛ ماسلی و همکاران، ۲۰۱۲) عوامل درون-فردی استخراج شده شامل تحریف‌های شناختی و الگوهای رفتاری-هیجانی خودآسیب‌رسان زندگی هستند که موجب سوء ادراک، ناآگاهی و بازداری و سرکوب هیجانی در افراد می‌شوند و از طرف دیگر همین بدتنظیمی هیجانی، ناآگاهی‌ها و ادراک‌های اشتباه متقابلاً بر شدت طرحواره ناسازگار فعال شده دامن زده و موجب تداوم مشکلات ناشی از طرحواره‌ها می‌شوند (رافائل، ۲۰۲۰). به علاوه، استخراج مؤلفه‌های عدم تمایز افکار از احساسات، ناآگاهی از احساسات، عقلانی‌سازی، عدم تنظیم هیجان و بازداری و سرکوب هیجان هم‌راستا با نتایج برخی پژوهش‌ها (کالیسکان، ۲۰۱۷؛ کی و بارلاس، ۲۰۲۰؛ یاکین و همکاران، ۲۰۱۹) در خصوص ارتباط طرحواره‌های ناسازگار اولیه با بدتنظیمی هیجانی و تأثیر آن بر روابط بین‌فردی هستند. نتایج پژوهش‌های مذکور تأکید می‌کنند که تجربه‌های اولیه حاکی از به رسمیت نشناختن هیجانات از سوی مراقبین اولیه، انعکاس ندادن هیجانات کودک، نگرش منفی نسبت به هیجانات و تروماهای روانی که منجر به عدم ارضاء نیاز به دلبستگی ایمن و ابراز نیازها و هیجانات سالم می‌گردند علاوه بر شکل دادن به طرحواره‌های ناسازگار اولیه، مدیریت و تنظیم هیجانات را نیز با مشکل مواجه ساخته و منجر به کاهش صمیمیت، افزایش نارضایتی و برآورده نشدن نیازها در روابط بین‌فردی می‌شوند. در عوامل محیطی نیز تداوم‌بخش‌های محیطی شناسایی شده‌اند. چراکه تجربه‌های بعدی زندگی و پاسخی که فرد از محیط پیرامون

نشان داده‌اند که در فرهنگ‌های فردگرا نسبت به فرهنگ‌های جمع‌گرا به تفاوت‌ها و تعارضات در روابط زناشویی به گونه‌ای متفاوت پاسخ داده می‌شود (کی و بارلاس، ۲۰۲۰؛ تراندیز، ۱۹۹۵؛ رافائل، ۲۰۲۰) لذا این تفاوت‌ها می‌توانند بر نحوه مدیریت تعارض و حل مسائل در روابط زناشویی تأثیر بگذارند.

یافته‌های این پژوهش همچنین نشان داد که راهبردهای رایجی که زوج‌های ایرانی به هنگام تعامل با یکدیگر، تحت تأثیر فعال شدن احساس ناایمنی و نامتمایز یافتگی به کار می‌برند در سه دسته جبران افراطی، اجتناب و تسلیم (استورین، ۲۰۲۱) قرار می‌گیرند. این مقوله‌ها عبارتند از رفتارهای جبرانی مانند کنترلگری، پرخاشگری، سرزنش‌گری و رفتار حق به جانب، رفتارهای اجتنابی مانند قهر، فاصله عاطفی و سکوت و رفتارهای تسلیمی مانند مرزبندی ضعیف در روابط زناشویی، بی‌مسئولیتی، واکنش هیجانی، فقدان ابراز احساس و گوش ندادن فعال. بر این اساس، فرد با سبک مقابله‌ای جبران افراطی سعی در مبارزه با طرحواره فعال شده و اثبات خلاف آن را دارد. مثلاً فرد از درون احساس بی‌ارزشی می‌کند اما در رفتار، سعی می‌کند تا به صورت فردی کامل و بدون نقص ظاهر شود یا در دوران کودکی تحت کنترل دیگران بوده و در بزرگسالی دیگران را کنترل می‌کند (تیلور و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین مجموعه رفتارهای حاکی از کنترلگری، پرخاشگری و رفتار حق به جانب می‌توانند جنبه جبران‌کننده افراطی داشته باشند. فرد با استفاده از این رفتارها سعی می‌کند به گونه‌ای زندگی کند که طرحواره‌ها فعال نشوند (یانگ و همکاران، ۲۰۰۳). مقوله‌های قهر، فاصله عاطفی و سکوت نیز اشاره به راهبرد اجتناب دارند یعنی فرد با استفاده از این رفتارها از پیامدهای یک طرحواره و حالت عاطفی درونی شدید آن اجتناب می‌کند. در سبک مقابله‌ای تسلیم فرد تمایل دارد تا در خدمت طرحواره باشد. این سبک مقابله‌ای تا حد زیادی، خودآیند و ناآگاهانه است و در بر دارنده رفتارها و پاسخ‌هاییست که در راستای باور بنیادین طرحواره‌اند (ماسلی و همکاران، ۲۰۱۲). مرزبندی ضعیف در روابط زناشویی، بی‌مسئولیتی، واکنش هیجانی، فقدان ابراز احساس و گوش ندادن فعال مقوله‌هایی هستند که با توجه به تحلیل پاسخ‌ها هم‌راستا با پیام اصلی طرحواره‌های ناسازگار هستند، لذا ذیل مقوله رفتارهای تسلیمی جای گرفته‌اند. در همین راستا نتایج برخی پژوهش‌ها نشان داد که نادیده گرفتن - وکنارگیری، تسلیم (وانگر و همکاران، ۲۰۱۹) بلا تکلیفی و قهر

دریافت می‌کند نیز هم در ارضاء و عدم ارضاء نیازها و هم در تأیید یا به چالش کشیده شدن باورهای پنهان فرد نقش دارند (رودیگر و همکاران، ۲۰۲۰). به عبارتی دیگر، تجربه‌های ناکام‌کننده بعدی زوج‌ها در ارضاء نیازهای عاطفی آن‌ها، تشویق به قوی‌نمایی و انکار دردها و نیازها از سمت محیط پیرامون باعث می‌شود فرد نداشتن نیاز را یک ارزش بشمارد و همینطور پیام‌های مشابهی که از سمت رسانه‌ها به عنوان ابزارهای جهت‌دهنده دریافت می‌کند، همگی منجر به تأیید پیام طرحواره یعنی احساس ناامنی و نامتمایز یافتگی می‌شوند و از حرکت به سمت ترمیم و تعدیل احساس ناامنی و نامتمایز یافتگی جلوگیری می‌کند و در نهایت منجر به تداوم رفتارهای طرحواره محور می‌شوند.

شرایط زمینه‌ای شناسایی شده در این پژوهش از مؤلفه‌ها و کلیشه‌های فرهنگی، اجتماعی تشکیل شده‌اند که همراه با شرایط علی و میانجی، زمینه‌ای را فراهم می‌آورند که منجر به تعاملات ناکارآمد زوج‌ها می‌شوند. این مقوله‌ها عبارت‌اند از: آموزه‌های فرهنگی بازدارنده ابرازگری، ضعف انگاری هیجانات و نیازها در آموزه‌های فرهنگی، مردسالاری، تبعیض جنسیتی، کلیشه‌های فرهنگی، کلیش‌های جنسیتی، جامعه در حال گذار، سرگردانی بین سنت و مدرنیته، کلیشه‌های جنسیتی مؤثر در عدم ابرازگری همه عوامل فرهنگی هستند که زمینه ساز ناامنی و تمایز نیافتگی در زوجین ایرانی هستند. پژوهش‌ها در زمینه‌های فرهنگی نشان داده‌اند که فرهنگ‌های مختلف می‌توانند تأثیرات متفاوتی بر رویکردهای افراد به روابط و تعارضات داشته باشند (کی و بارلاس، ۲۰۲۰؛ هافستد، ۲۰۰۱). طرحواره‌های ناسازگار اولیه نیز ماحصل تعامل میان طبیعت و تربیت است. خلق و خوی بیولوژیکی از یک سو و نگرش‌ها، رفتارها و آموزش‌هایی که در تعامل با والدین و محیط و ساختارهای اجتماعی که در دل آن متولد و رشد می‌یابیم از سوی دیگر هم در شکل دادن به طرحواره‌های ما دخیلند، هم در تداوم و نوع راهبردی که در واکنش به آن‌ها اتخاذ می‌کنیم (فارل و شاو، ۲۰۱۸). طرحواره‌ها تحت تأثیر فرهنگ، خانواده، مذهب و عوامل مربوط به جنسیت، سن یا شخصیت فرد شکل می‌گیرند و بر اساس مؤلفه‌های شناختی و عامل‌های هیجانی، رفتاری و زیستی سازمان‌بندی می‌شوند (ماسلی و همکاران، ۲۰۱۲). پژوهش‌های مشابه در کشورهای دیگر نشان داده‌اند که چگونه ساختارهای فرهنگی-اجتماعی بر روابط زناشویی تأثیر می‌گذارند. به عنوان مثال، مطالعات انجام شده در ایالات متحده و اروپا

(مارتلسمان، ۲۰۲۰) از مکانیسم‌های دفاعی زوجین در تعاملات و تعارضات آن‌ها هستند.

در نهایت، تعاملات ناکارآمد از جمله: داشتن رابطه سرد و بی کیفیت، عدم حل مسائل و مشکلات، عدم صمیمیت و ناکامی و سرخوردگی، پیامدهای شناسایی شده از تأثیر مجموعه شرایط علی، زمینه‌ای و راهبردهای دفاعی زوجین ایرانی با ناامنی و تمایز نیافتگی است. این پیامدها هم‌راستا با سبب-شناسی مشکلات روان‌شناختی طبق مفاهیم طرحواره‌درمانی هستند که بر اساس آن، زمانی که نیازهای بنیادی و هیجانی اساسی در کودکی، به اندازه کافی ارضاء نمی‌شوند طرحواره‌های ناسازگاری ایجاد می‌شوند که با جهت دادن به ادراک و توجه ما و با توسل به تحریف‌های شناختی، الگوهای خودآسیب‌رسانی که به واسطه تجربه‌های اولیه می‌آموزیم و درونی می‌کنیم و در نهایت راهبردهای مقابله‌ای، ما را به سمت پیامدهایی می‌کشاند که به جای ارضاء نیازها و حل مشکلات، همان تجربه‌های اولیه ناخوشایند و ناکامی‌های گذشته را بازآفرینی کنند (رافائل، ۲۰۲۰). به عبارتی دیگر آنچه ماهیت ناسازگار این طرحواره‌ها را می‌سازد همین ناکام ماندن و شکست تمام فعالیت‌ها، کنش‌ها و راهبردهایی است که در ارضاء این نیازها ناکارآمدند و به دلیل همین ناکارآمدی و ناکام ماندن نیاز به دل بستگی ایمن، ابراز احساسات و هیجانات و خودمختاری و هویت پیام طرحواره تأیید شده و تداوم میابد و فرد در چرخه معیوب ناامنی و تمایز نیافتگی اسیر می‌شود. یافته‌های این پژوهش با نظریه‌های پویای خانواده مانند نظریه‌های ارتباطات خانوادگی و سیستم‌های خانواده تناسب دارد. نظریه‌های ارتباطات خانوادگی و سیستم‌های خانواده تأکید می‌کنند که افراد در محیط‌های بین فردی به شکل‌گیری الگوهای رفتاری و تعاملی می‌پردازند که ممکن است به تداوم نقش‌ها و رفتارهای خانوادگی کمک کنند (ماسلی و همکاران، ۲۰۱۲) این نظریه‌ها بر این باورند که پویایی‌های خانوادگی مانند الگوهای ارتباطی و سبک‌های فرزندپروری به طور قابل ملاحظه‌ای بر شکل‌گیری طرحواره‌های فردی و در نهایت بر تعاملات بین فردی تأثیر می‌گذارند. در نظریه ارتباطات بیان می‌شود فرایندهای شناختی یا عاطفی/روان‌شناختی زیربنایی تعاملات زوجین نسبت به تعاملات عینی اهمیت بیشتری دارد بر اساس این نظریه پنج شاخصه اصلی در توالی تعاملات بین زوجین قرار دارند: مجموعه شرایطی که منجر به وقوع آن‌ها می‌شوند، قواعد معمول حاکم بر این تعاملات، راهبردها و روش‌هایی که

افراد از این تعاملات برای دستیابی به اهدافشان استفاده می‌کنند و مزایا و معایبی که از این نوع تعاملات حاصل می‌شود.

یکی از محدودیت‌های اصلی این پژوهش، استفاده از نمونه‌گیری هدفمند از درمانگران شهر تهران است که ممکن است نتایج را به گونه‌ای محدود کند که تنها بازتاب‌دهنده تجربیات این جمعیت خاص باشد. تمرکز بر روی زوج‌درمانگران ممکن است از درک تجربیات زوج‌هایی که مستقیماً درگیر مسائل زناشویی هستند، جلوگیری کند، برای کاهش اثرات این محدودیت، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده علاوه بر زوج‌درمانگران، از زوج‌های معمولی نیز مصاحبه شود تا امکان مقایسه و تحلیل تفاوت‌های بین نظریه درمانی و تجربیات شخصی فراهم آید. همچنین توصیه می‌شود که نمونه‌گیری در مناطق مختلف جغرافیایی ایران و شامل زوجین با تنوع قومی و مذهبی انجام شود تا داده‌های حاصل شفافیت بیشتری داشته باشند و نتایج تعمیم‌پذیری بیشتری داشته باشد. با توجه به تأثیر چشمگیر خانواده و عوامل فرهنگی بر طرحواره‌های ناسازگار، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی چگونگی تعامل این عوامل با عوامل شخصیتی و بیولوژیکی پردازند تا درک جامع‌تری از ریشه‌های تعارضات زناشویی ارائه دهند. بر اساس نتایج این پژوهش و اهمیت خانواده زوجین، توصیه می‌شود که درمانگران در زمان کار با زوج‌ها، به طور فعال خانواده‌های مبدأ زوجین و تأثیرات آن‌ها بر الگوهای فعلی تعاملی زوجین را در نظر بگیرند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته مشاوره در دانشکده روانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی است. به جهت حفظ رعایت اصول اخلاقی در این پژوهش سعی شد تا جمع‌آوری اطلاعات پس از جلب رضایت شرکت‌کنندگان انجام شود. همچنین به شرکت‌کنندگان درباره رازداری در حفظ اطلاعات شخصی و ارائه نتایج بدون قید نام و مشخصات شناسنامه افراد، اطمینان داده شد.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می‌باشد.

نقش هر یک از نویسندگان: این مقاله از رساله دکتری نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم و سوم و مشاوره نویسنده چهارم و پنجم استخراج شده است.

تضاد منافع: نویسندگان همچنین اعلام می‌دارند که در نتایج این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از درمانگرانی که در این پژوهش شرکت کردند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

پیروی، مریم، و بهرامی، هادی. (۱۳۹۶). بررسی رابطه طرحواره‌های ناسازگار اولیه زوجین و سازگاری زناشویی در دانشجویان متأهل واحد علوم تحقیقات تهران. *رویش روان‌شناسی*، ۶(۱ (پیاپی ۱۸))، ۱۳۱-۱۵۸.

<https://www.sid.ir/paper/224201/fa>

دربا، محمدرضا، محمودپور، علی، ایجادی، سمانه، و یوسفی، نسرين. (۱۴۰۰). رابطه طرحواره‌های ناسازگار اولیه با رضایت زناشویی و کیفیت زندگی در زنان دارای همسر وابسته به مواد. *پژوهش‌های اعتیاد*، ۱۴(۵۶)، ۶۳-۸۰.

<http://dx.doi.org/10.52547/etiadjpajohi.15.60.373>

اصغری، فاطمه، صادقی، علی، زارع خاکدوست، سعید، و انتظاری، محمد. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار با تعارض زناشویی و بی‌ثباتی زناشویی در بین زوجین متقاضی طلاق و زوجین عادی. *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۴(۲)، ۲۶-۴۲.

<https://fpcej.ir/article-1-105-fa.html>

دارابی، محمدرضا، محمودپور، علی، ایجادی، سمانه، و یوسفی، نسرين. (۱۴۰۰). رابطه طرحواره‌های ناسازگار اولیه با رضایت زناشویی و پریشانی روانشناختی در زنان ناباور. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۳(۴)، ۱۲۵-۱۴۳.

نیک‌پور، مهناز، عابدی، محمود، و احمدی، امیر. (۱۳۹۳). بررسی ارتباط طرحواره‌های اولیه ناسازگار با توجیه روابط فرازناشویی در میان افراد متأهل. *مجله روان‌شناسی بالینی*، ۶(۴)، ۷۸-۹۵.

<http://ijpn.ir/article-1-682-fa.html>

فرحبخش، کیومرث (۱۳۸۹). مقایسه زوج درمانی به تنهایی و زوج درمانی به همراه خانواده‌های اصلی در کاهش تعارض‌های زناشویی. *فصلنامه فرهنگ مشاوره*، ۱(۱)، ۱۳۳-۱۵۲.

<https://doi.org/10.22054/qccpc.2010.5870>

علیزاده اصلی، افسانه و جعفر نژاد لنگرودی، زینب. (۱۳۹۷). اثربخشی طرحواره درمانی مبتنی بر برنامه غنی‌سازی ارتباطی پذیرش و ذهن‌آگاهی در صمیمیت، سازگاری و تاب‌آوری در زنان با تعارضات زناشویی شهرستان کرج. *نشریه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی البرز*، ۷(۳)، ۲۴۸-۲۵۶.

<http://aums.abzums.ac.ir/article-۸۰۶-۱-fa.html>

زرانی، فریبا و صادقی، سعید (۱۳۹۶). نقش فرهنگ در آسیب‌شناسی روانی و روان‌درمانی: تلویحاتی برای ارتقاء صلاحیت فرهنگی روان‌درمانگران نشریه *رویش روان‌شناسی*، ۶(۲)، ۱۴۹-۱۶۸.

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.2383353.1396.6.2.6.0>

مظلوم، الهام، و نیکنام، مژگان. (۱۳۹۷). بررسی طرحواره‌های ناسازگار اولیه در طول تحول: مطالعه مروری. *کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی اجتماعی*.

<https://sid.ir/paper/898138/fa>

References

- Alizadeh Asli, A., & Jafar Nezhad Langroudi, Z. (2018). The effectiveness of schema therapy based on acceptance and mindfulness in intimacy, adaptation, and resiliency in persons with marital conflicts in couples of city Karaj. *AUMJ*, 7(3), 248-256. Retrieved from <http://aums.abzums.ac.ir/article-1-806-fa.html> (in Persian)
- Arntz, A., Jacob, G. A., Lee, C. W., Brand-de Wilde, O. M., Fassbinder, E., Harper, R. P., Lavender, A., Lockwood, G., Malogiannis, I. A., Ruths, F. A., Schweiger, U., Shaw, I. A., Zarbock, G., & Farrell, J. M. (2022). Effectiveness of Predominantly Group Schema Therapy and Combined Individual and Group Schema Therapy for Borderline Personality Disorder: A Randomized Clinical Trial. *JAMA psychiatry*, 79(4), 287-299. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2022.0010>
- Asghari, F., Sadeghi, A., Zare Khakdoost, S., & Entezari, M. (2014). The relationship between early maladaptive schemas, marital conflicts, and marital instability in couples seeking divorce and ordinary couples. *Family Counseling and Psychotherapy Journal*, 4(2), 26-42. (In Persian). <https://fpcej.ir/article-1-105-fa.html>
- Bach, B., & Bernstein, D. P. (2019). Schema therapy conceptualization of personality functioning and traits in ICD-11 and DSM-5. *Current opinion in psychiatry*, 32(1), 38-49. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000464>
- Bach, B., Lockwood, G., & Young, J. E. (2018). A new look at the schema therapy model: Organization and role of early maladaptive schemas. *Cognitive Behaviour Therapy*, 47(4), 328-349. <https://doi.org/10.1080/16506073.2017.1410566>
- Bell, C. A., Denton, W. H., Martin, G., Coffey, A. D., Hanks, C. O., Cornwell, C. S., & Priest, J. B. (2018). Learning emotionally focused couple therapy: Four clinicians' perspectives. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 17(1), 61-78. <https://doi.org/10.1080/15332691.2017.1310638>
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of*

- Marriage and Family*, 62(4), 964–980. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x>
- Bricker, D. C., & Young, J. E. (2012). A client's guide to schema therapy. Retrieved from <http://www.davidbricker.com/clientsguideSchemaTherapy.pdf>
- Çalışkan, B. (2017). The relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research* (3rd ed.). Sage.
- Darabi, M., Mahmoudpour, A., Ejadi, S., & Yousefi, N. (2021). The relationship between early maladaptive schemas, marital satisfaction, and psychological distress in infertile women. *Psychological Science Journal*, 13(4), 125-143. (In Persian). <http://dorl.net/dor/20.1001.1.17357462.1399.19.94.11.5>
- Darba, M., Mahmoudpour, A., Ejadi, S., & Yousefi, N. (2021). The relationship between early maladaptive schemas and marital satisfaction and quality of life in women with addicted spouses. *Addiction Research Journal*, 14(56), 63-80. (In Persian). https://etiadpajohi.ir/browse.php?a_id=2546&sid=1&slc_lang=fa
- Dieckmann, E., & Behary, W. (2015). Schema therapy: An approach for treating narcissistic personality disorder. *Fortschritte der Neurologie-Psychiatrie*, 83(8), 463–477. <https://doi.org/10.1055/s-0035-1555945>
- Du Plooy, K., & De Beer, R. (2018). Effective interactions: Communication and high levels of marital satisfaction. *Journal of Psychology in Africa*, 28(2), 161–167. <https://doi.org/10.1080/14330237.2018.1454575>
- Epstein, N. B., & Baucom, D. H. (2002). *Enhanced cognitive-behavioral therapy for couples: A contextual approach*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10481-000>
- Escudero, V., Lee, M., & Friedlander, M. L. (2018). Dyadic interaction analysis. In E. Brauner, M. Boos, & M. Kolbe (Eds.), *The Cambridge handbook of group interaction analysis* (pp. 45–67). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316286302.004>
- Farahbakhsh, K. (2010). Comparing the effectiveness of only couple therapy and couple therapy with family of origin on reducing marital conflict. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 1(1), 133–152. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2010.5870> (in Persian)
- Fusco, G. M., & Freeman, A. (2004). *Borderline personality disorder: A patient's guide to taking control*. W. W. Norton & Company.
- Giuliano, A. E., Bonasia, K., Ghosh, V. E., Moscovitch, M., & Gilboa, A. (2021). Differential Influence of Ventromedial Prefrontal Cortex Lesions on Neural Representations of Schema and Semantic Category Knowledge. *Journal of cognitive neuroscience*, 33(9), 1928–1955. https://doi.org/10.1162/jocn_a_01746
- Gottman, J. M., & Silver, N. (2015). *The seven principles for making marriage work: A practical guide from the country's foremost relationship expert*. Harmony.
- Gottman, J. M., Driver, J., & Tabares, A. (2015). Repair during marital conflict in newlyweds: How couples move from attack–defend to collaboration. *Journal of Family Psychotherapy*, 26(2), 85–108. <https://doi.org/10.1080/08975353.2015.1038960>
- Hall, S. S. (2006). Marital meaning: Exploring young adults' belief systems about marriage. *Journal of Family Issues*, 27(10), 1437–1458. <https://doi.org/10.1177/0192513X06290038>
- Hofmann, S. G., Asnaani, A., Vonk, I. J., Sawyer, A. T., & Fang, A. (2012). The efficacy of cognitive behavioral therapy: A review of meta-analyses. *Cognitive Therapy and Research*, 36(5), 427–440. <https://doi.org/10.1007/s10608-012-9476-1>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Sage Publications.
- Holman, T. B., & Jarvis, M. O. (2003). Hostile, volatile, avoiding, and validating couple-conflict types: An investigation of Gottman's couple-conflict types. *Personal Relationships*, 10(2), 267–282. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00050>
- Joshua, P. R., Lewis, V., Kelty, S. F., & Boer, D. P. (2023). Is schema therapy effective for adults with eating disorders? A systematic review into the evidence. *Cognitive behaviour therapy*, 52(3), 213–231. <https://doi.org/10.1080/16506073.2022.2158926>
- Ke, T., & Barlas, J. (2020). Thinking about feeling: Using trait emotional intelligence in understanding the associations between early maladaptive schemas and coping styles. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 93(1), 1–20. <https://doi.org/10.1111/papt.12202>

- Kleinke, C. L. (1998). *Coping with life challenges* (2nd ed.; S. Mohammadkhani, Trans.). Spand Honar. (Original work published 1991)
- Kolonia, K., Tsartsara, E., & Giakoumaki, O. (2019). Schema therapy and the use of politeness plural in Greek-speaking populations: A need for cultural adaptation or a quest for early maladaptive schemas/modes? *The Cognitive Behaviour Therapist*, 12, Article e14. <https://doi.org/10.1017/S1754470X18000302>
- Mao, A., Brockman, R., Neo, H. L. M., Siu, S. H. C., Liu, X., & Rhodes, P. (2022). A qualitative inquiry into the acceptability of schema therapy in Hong Kong and Singapore: Implications for cultural responsiveness in the practice of schema therapy. *Clinical Psychologist*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/13284207.2022.2045135>
- Masley, S. A., Gillanders, D. T., Simpson, S. G., & Taylor, M. A. (2012). A systematic review of the evidence base for schema therapy. *Cognitive Behaviour Therapy*, 41(3), 185–202. <https://doi.org/10.1080/16506073.2011.614274>
- Mazloun, I., & Niknam, M. (2017). Examining early maladaptive schemas during transformation: A review. *National Conference of New Achievements of the World in Education, Psychology, Law and Social Cultural Studies*.
- McKerral, A., Pammer, K., & Gauld, C. (2023). Supervising the self-driving car: Situation awareness and fatigue during highly automated driving. *Accident; analysis and prevention*, 187, 107068. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2023.107068>
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Harvard University Press.
- Mortelmans, D. (Ed.). (2020). *Divorce in Europe: New insights in trends, causes and consequences of relation break-ups*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-25838-2>
- Nikpour, M., Abedi, M., & Ahmadi, A. (2014). The relationship between early maladaptive schemas and justification of extramarital relationships among married individuals. *Iranian Journal of Clinical Psychology*, 6(4), 78-95. (In Persian). https://ijpn.ir/browse.php?a_code=A-10-1-74&sid=1&slc_lang=fa
- Noller, P., & Fitzpatrick, M. A. (Eds.). (1988). *Perspectives on marital interaction* (Vol. 1). Multilingual Matters.
- Ociskova, M., Prasko, J., Kantor, K., Hodny, F., Kasyanik, P., Holubova, M., Vanek, J., Slepecky, M., Nesnidal, V., & Minarikova Belohradova, K. (2022). Schema Therapy for Patients with Bipolar Disorder: Theoretical Framework and Application. *Neuropsychiatric disease and treatment*, 18, 29–46. <https://doi.org/10.2147/NDT.S344356>
- Oettingen, J., & Rajtar-Zembaty, A. (2022). Prospect of using schema therapy in working with sex offenders. *Perspektywa zastosowania terapii schematów w pracy ze sprawcami przestępstw seksualnych. Psychiatria polska*, 56(6), 1253–1267. <https://doi.org/10.12740/PP/143847>
- Pasquini, M., & Maraone, A. (2022). Schema Therapy and Obsessive-Compulsive Disorder. *Alpha psychiatry*, 23(4), 164–165. <https://doi.org/10.5152/alphapsychiatry.2022.22080622>
- Peyravi, M., & Bahrami, H. (2017). The relationship between couples' early maladaptive schemas and marital adjustment in married students of Tehran Science and Research Unit. *Ravanshenasi Rooyesh*, 6(1 (Serial 18)), 131-158. (In Persian). <https://www.sid.ir/paper/224201/fa>
- Rafaeli, E. (2020). Schema therapy. In V. Zeigler-Hill & T. K. Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of personality and individual differences* (pp. 4559–4564). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_1165
- Roediger, E., Stevens, B. A., & Brockman, R. (2018). *Contextual schema therapy: An integrative approach to personality disorders, emotional dysregulation, and interpersonal functioning*. New Harbinger Publications.
- Roediger, E., Zarbock, G., Frank-Noyon, E., Hinrichs, J., & Arntz, A. (2020). The effectiveness of imagery work in schema therapy with couples: A clinical experiment comparing the effects of imagery rescripting and cognitive interventions in brief schema couples therapy. *Sexual and Relationship Therapy*, 35(3), 320–337. <https://doi.org/10.1080/14681994.2019.1686421>
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E., & Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58–68. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2004.tb00287.x>
- Satir, V. (1967). *Conjoint family therapy: A guide to theory and technique*. Science and Behavior Books.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques* (A. Afshar, Trans.). Ney Publishing. (Original work published 1990)

- Taylor, C. D., Bee, P., & Haddock, G. (2017). Does schema therapy change schemas and symptoms? A systematic review across mental health disorders. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 90(3), 456–479. <https://doi.org/10.1111/papt.12113>
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism & collectivism*. Westview Press.
- Vuijk, R., Turner, W., Zimmerman, D., Walker, H., & Dandachi-FitzGerald, B. (2024). Schema therapy in adults with autism spectrum disorder: A scoping review. *Clinical psychology & psychotherapy*, 10.1002/cpp.2949. Advance online publication. <https://doi.org/10.1002/cpp.2949>
- Wagner, A., Mosmann, C. P., Scheeren, P., & Levandowski, D. C. (2019). Conflict, conflict resolution and marital quality. *Paidéia (Ribeirão Preto)*, 29, Article e2919. <https://doi.org/10.1590/1982-4327e2919>
- Wenzel, A. (2012). Modification of core beliefs in cognitive therapy. In G. Simos & S. G. Hofmann (Eds.), *CBT for anxiety disorders: A practitioner book* (pp. 17–34). Wiley-Blackwell.
- Wynn, J. S., Van Genugten, R. D. I., Sheldon, S., & Schacter, D. L. (2022). Schema-related eye movements support episodic simulation. *Consciousness and cognition*, 100, 103302. <https://doi.org/10.1016/j.concog.2022.103302>

شپوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی